

# ВАГОВІ СИСТЕМИ ДАВНІХ ЦИВІЛІЗАЦІЙ КОРЕЇ ТА ЯПОНІЇ

Андрій Зубко

## WEIGHT SYSTEMS OF ANCIENT CIVILIZATIONS IN KOREA AND JAPAN

Andrii Zubko

*Ancient civilizations in Central Asia and the Far East have appeared after a long period of developing social relations, material and spiritual culture of the population of this vast region of the Earth. In Central Asia, economic development was based on animal husbandry, and in the Far East, on land cultivation. Continuous growth of production and trade took place simultaneously with state formation that continued over millenniums. First proto – state formations of this region have created unified length, weight and volume measures that were indispensable for a successful economic development. The needs of trade necessitated the advent of monetary units that long have been closely related to weight measures. Gradually, every state saw the adoption of unified monetary – weight systems.*

*It has long been known that the development of production and trade, social processes, state building takes place in those regions where several types of economy coexist. The type of farm is determined by natural conditions. There are several natural areas in the Far East. The first is the forest zone of Siberia and Primorie, where the population was engaged in hunting and forestry. The second – the area of steppes and deserts of Manchuria, Mongolia, the plateaus of Tibet, suitable for livestock. The third is the area of the Yellow River and Yangtze River valleys, where irrigated agriculture developed and the Chinese began cultivating rice for the first time in the world. Fourth – the area of the Yellow Sea coast, the coast of Korea, the Japanese islands, where the population was engaged in sea fishing and trade. In the interaction and complementarity of all these forms of economy arose the civilizations of the Far East.*

*In the Far East, the geographical location of the Korean Peninsula is compared with Italy, the Japanese Islands – with England and Ireland. It is on the shores of navigable rivers, the Yellow Sea coast, the Korean Peninsula, the Japanese islands for thousands of years the most intensive development of production, domestic and foreign trade, and in modern times there was an industrial revolution.*

*This work describes the development and mutual influence of weight systems used by ancient civilizations in Central Asia and the Far East in the course of international trade. Weight norms and their correlation with each other and with monetary denominations in every separate country have been determined.*

*Keywords: dan, liang, cash, picul, jin, Ban Liang, weight measures.*

Історія Кореї з давніх часів тісно пов'язана з історією Китаю та Японії, котрі здійснили великий вплив на її культурний і соціально-економічний розвиток. «Зв'язок Кореї з Китайською імперією обумовлюється не тільки близьким сусідством останньої, але й спільністю звичаїв, релігії, писемності, культури і взагалі всього того, що розуміється під словом «цивілізація».

По своєму географічному розташуванню Корейський півострів завжди був мостом, по якому протягом тривалого часу різні племена і народи йшли з Азії на Японські острови. Мова корейців пов'язана з тунгусо-маньчжурськими мовами Маньчжурії та Сибіру. На півдні Кореї є запозичення з малайських мов. Це відображає, можливо, напрями заселення території Кореї як з півночі Азії, так і морем з півдня.

За даними корейських міфів засновником першої корейської держави є Тангун. На думку дослідників це титул вождя або шамана. Він схожий на слово «Тенгри», що в монгольській мові

означає «божество» або «шаман». За легендою, Тангун правив тисячу років, потім перетворився в духа. Зрозуміло, що це спогади про тривалу добу первісного ладу. Однак в сучасній Південній Кореї легендарна дата початку «правління» Тангуна (2333 р. до н. е.) вважається початком роком «національної» ери літочислення.

Єдиним писемним джерелом по давній історії Кореї є китайські і японські хроніки. За повідомленням «Шицзи» («Історичні записки») Сима Цяня, створених в I ст. до н.е., повтореним пізніше в «Хань шу» («Історія династії Хань») і інших історичних хроніках, засновником першої держави на півночі Кореї був Кіджа (по китайськи Ци Цзи) – представник імператорської династії найдавнішої китайської держави Шан-Інь (1766–1122 рр. до н. е.). Після розгрому його держави імперією Чжоу він пішов на схід, де в 1121 р. до н.е. заснував, державу відому в китайських хроніках під назвою Чао-сан (по корейській Цзо-Сіон) (Описание Кореи 1900, с. 2). Зараз її прийнято звати Давнім Чосоном. Це політичне об'єднання знаходилося на найвищому розвитку первісного ладу. Її правитель (ху або ван) був верховним вождем союзу племен, виступаючи представником вождів окремих племен.

В давньому Чосоні: « Доволі значний розвиток отримала торгівля, що підтверджується існуванням грошей (чонбєк) племені когурьо і металічних монет (чон) у племені окчо, а також тим, що плем'я пінхан використовувало залізо в якості грошей» (История Кореи 1960, с. 39–40).

В 109–108 рр. до н.е. імператор китайської династії Хань І-ді завойовував давній Чосон, створивши на його території чотири округи (кун). З того часу протягом двох з половиною століть корейські землі були під владою Китаю (История Кореи 1960, с. 48).

В перших століттях н.е. відбулося відродження корейської державності. На території Кореї було створено три держави – Когурьо, Пекче і Сілла. Союз когуреських племен, який спочатку виник на території Маньчжурії, перетворився в державу Когурьо протягом I–IV ст. На думку історика М.Н. Пака поява держави Пекче відноситься до 216 р. (История Кореи 1974, с. 54), а держави Сілла – до 292 р. (История Кореи 1974, с. 60).

Когурьо і Пекче були розгромлені в війнах з Китаєм, а вани – правителі Сілла в 677 р. об'єднали весь Корейський півострів під своєю владою, поклавши початок формуванню єдиного корейського народу. Мова Сілла стала державною мовою Кореї. В 918 р. владу захопив представник старої когуреської правлячої династії Ван Гон. На честь Когурьо держава отримала назву Коре, з тих часів країна почала зватися Корея. В 1392 р. на престол вступив Ли Сонге, який поклав початок правлінню нової династії Лі, яка перебувала при владі більше 500 років – до 1910 р. В ці часи Корея отримала назву Чосон – «Країна Вранішньої Свіжості».

Поряд з політичним процесом йшов і духовний розвиток: «Конфуціанські ідеї, отрапляючи до корейських племен ... в IV ст. стали державною ідеологією Когурьо...; Майже одночасно в якості загальнодержавної релігії Когурьо затверджується буддизм, покликаний замінити родо-племінних богів і місцеві вірування... (Пак 1979, с. 165).

Матеріальною підставою для державотворення став розвиток виробництва і торгівлі: «Виплавка міді та заліза, обробка благородних металів мали давню історію, але помітного розвитку вони досягли в VIII ст. в зв'язку з зростаючим попитом на метали. З заліза робили зброю і сільськогосподарські знаряддя, а мідь та бронза в великій кількості йшли на виготовлення зображень буддійських богів і святих, дзвонів і інших речей для храмів і монастирів: (Пак 1979, с. 217).

Багато дзвонів збереглося і до нашого часу. Найдавніший з них (в храмі Санвон) відлитий в 725 р. Найбільший і найкрасивіший дзвін з храму Пондокса, відлитий 771 р. Його діаметр – 2,47 м., вага – 120 тис. гин (72 тони). Історичні джерела повідомляють, що в 754 р. майстер Лі Сантхен вилив для монастиря Хваннен дзвін вагою 332 тис. гин (198 тон).

Розвиток металургії, як і інше виробництво, пов'язаний з використанням вагових мір, торгівля – грошових знаків. На корейській грошово-вагові міри значним чином вплинули китайські зразки.

Поступово йшло зростання внутрішньої і зовнішньої торгівлі. В державі Сілла торгівлю на базарах столиці контролювало спеціально створене державне Ринкове управління (Сіджон). В VII ст. були встановлені морські торгові стосунки держави Сілла з Китаєм, Японією і навіть з Арабським халіфатом.

В XVII–XVIII металеві гроші активно використовували в зовнішній торгівлі: «В 1742 році корейський уряд надав ічжоуським купцям ... право монопольного продажу червоного женьшеню в Китаї і за це отримав податок в розмірі 200 нян грошима за кожне пхо (10 кин) женьшеню. Обсяг вивозу женьшеня в Китай з кожним роком зростав і досяг двох тисяч пхо на рік». (История Кореи 1960, с. 272).

Мірами ваги в Кореї користувалися за багато століть до появи металевих монет в різних сферах життя, зокрема в будівництві при збиранні податків і т. п. Так, в буддійській архітектурі

Кореї: «В числі буддійських храмів можна назвати храм Хенванса, котрий будувався 12 років, з 10-го по 21-й рік правління вана Мунчжона (1056–1068 роки). Величезних зусиль і жертв з боку народа потребувало спорудження храму, в якому було 2800 приміщень. На 32-му році правління того ж вана при храмі була збудована пагода, зовні золота і срібна всередині, на спорудження якої пішло 114 кин (міра ваги (відповідає китайському цзинь), яка нині дорівнює 596,8 г.) золота і 427 кин срібла» (История Кореи 1960, с. 176–177).

За документами податкового обліку: «В повіті Пхеньян в 1590 р. податки збирали більше десяти столичних установ. Зокрема повіт повинен був тоді поставити: «... Чонайгаму (управлінню Ліків) – 2 кин китайської солі, 0,5 кин слюди... більше 30 кин лікарських рослин» (Ванин 1981, с. 236). Приклади можна продовжувати.

Поступово, за тисячі років, в Кореї була створена система мір. В довіднику, виданому в 1904 р., зазначалося: «Корейські міри, говорячі взагалі, дуже недосконалі. Вони, однак, мають десятичні підрозділи». (Корея 1904, с. 53).

Виходячи з даних джерел, корейську систему мір ваги можна реконструювати таким чином: кван (по 3,73 кг) = 100 нян (по 37,3 г.) = 1000 тун (по 3,73 г.) = 10000 пун (по 0,373 г.) = 100000 рі (по 0,0373 г.).

Головною ваговою одиницею, однак, вважався корейський кин або кем (корейський фунт) в 596,8 г. По масі він схожий на китайські вагові одиниці гін, або більш давній цзинь. Кин (по 596,8 г.) = 16 нян (по 37,3 г.). Тому вагову систему Кореї можна подати по іншому: пхо (5,968 кг.) = 10 кин (по 596,8 г.) = 160 нян (по 37,3 г.) = 1600 тун (по 3,73 г.) = 16000 пун (по 0,373 г.) = 160000 рі (по 0,0373 г.). Корейський нян за масою повністю тотожний китайському лянун державної ваги кху-пхін в 37,3 г. Поділяються вони по десятковому принципу. Їх підрозділи теж тотожні по масі. Корейські одиниці ваги тун, пун і рі за масою відповідні китайським цяню, фуну і лі. Єдине те, що корейці ввели вагову одиницю кван = 100 нян, чого немає в китайській системі.

В часи Корьо великим центром торгівлі стала столиця. Тут були створені торгові ряди (сіджон) і багато великих (пан) і малих (лі) лавок. В середині XI ст. їх нараховувалось 379. (История Кореи 1974, с. 111). В великих містах існували базари (хянсі). Однак тут продавали товар передовсім місцевого виробництва. Торгівля між регіонами Кореї була розвинена слабо.

Нагляд над внутрішньою торгівлею здійснювало спеціально створене торгове відомство (Кенсісо). Його чиновники здійснювали нагляд за достеменністю мір та ваги, збирали податки.

Про розмах зовнішньої торгівлі Корьо свідчить те, що в ній з 1010 по 1080 рр. побувало 1705 китайських купців, за все XI ст. – 350 японських купців. Дві великі групи арабських купців прибули в Корьо в 1024–1025 рр. та в 1040 р. (История Кореи 1974, с. 112).

Розвиток торгівлі спричинив до появи металевих грошей, яких в Кореї раніше не було. Функцію грошей традиційно виконували зерно і тканини. Перші монети мали вигляд тих речей, на які раніше міняли товар – «мендо» – монета у вигляді ножа, «пхо» – монета в вигляді лопати.

Перші монети випустили в 996 р. Одночасно ввели в обіг срібні пляшки (инбьон) вагою 1 кин (596,8 г.) на яких був зображений рельєф Кореї. Ними видавали платню чиновникам і війську. Однак населення, передовсім сільське, продовжувало користуватися в торгівлі зерном і тканинами. Спроба ввести металеві гроші в 1097 р. також була невдалою. В обігу залишились лише срібні пляшки.

В першій половині XV ст. були невдалі спроби ввести грошові знаки – паперові в 1401 р., мідні в 1423 р. В корейській торгівлі переважали натуральні гроші-зерно, полотно або аркуші паперу. В «Кьонгут теджон» відмічалось: «В якості грошей країни звичайно використовуються полотно і папір. Один пхіль справжнього бавовняного полотна відповідає двом пхіль звичайного холсту. Один пхіль звичайного холсту відповідає 20 аркушам паперу, а один аркуш паперу відповідає одному син рису» (История Кореи 1974, с. 195).

Металеві гроші були впроваджені в Кореї на початку XVII ст.: «... в 1619 р. був опублікований закон, дозволяючий використовувати срібні гроші для платежів...; в 1626 р. було відлито металевих монет (чон) на 600 кван (кван по сучасній мірі = 3,75 кг)» (История Кореи 1960, с. 352).

Металеві монети іопчон випускали по курсу – 400 нових монет = нян срібних грошей, котрі створили за китайським зразком. «Корейське слово «чон» використовувались спочатку як назва будь-якої мідної монети, круглії за формою з чотирикутним отвором посередині; воно відповідало китайському цяню». (Зварич 1980, с. 187). Чон не мав постійної ваги і розміру, а курс його залежав від попиту на мідь.

Співвідношення кин = 16 нян теж взяте з китайської системи. Але є і відмінності. Ян (нян) в Кореї також вважався грошовою рахунковою одиницею в 100 чон (мідних монет). З мірами ваги були пов'язані міри обсягу: сок, сам = 180 л.; ту-міра обсягу і ваги = 1/10 сок = 18 л.

На схід від Корейського півострова розташовані Японські острови. Перші люди з'явилися тут в добу палеоліту (40–13 тис. років тому). В добу неоліту (13 тис. років до н. е. – III ст. до н. е.) тут з'являється культура Дземон, названа по типу кераміки з мотузковим орнаментом («дземон»). Згідно даних радіовуглецевого аналізу: «... найдавніші зразки фрагментів японської кераміки мають вік 13 тис. років, що робить японську кераміку найдавнішою в світі (в Китаї – 10 тис. років)» (История Японии 1999, с. 31). Однак, можливо, зразки кераміки цього часу зі Східної Азії ще не знайдені. У всякому разі, розповсюдження кераміки на Японських островах почалося з північно-західних районів острова Кюсю, де традиційно сильні морські зв'язки з континентом.

В добу неоліту на Японських островах, як і в Індокитаї, Індонезії Філіппінських островах, жило нечисленне населення, яке відносилось до раси австралоїдів. Айни (австралоїди) – першопоселенці Японських островів створили культуру Дземон. Крім кераміки вони користувалися кам'яними знаряддями і займалися мисливством, збиральництвом, рибальством. На мові айнів створені найдавніші топоніми, в тому числі і назва символу Японії – священної гори Фудзіяма. Назва вулкану «Фудзі» на мові айнів означає «вогнь». Міфологічно вона пов'язана з божеством вогню. Згодом до неї було додане японське «яма» – «гора» (Никонов 1966, с. 448).

В наступну добу Яей (III ст. до н. е. – III ст. н. е.) на територію Японських островів прибула велика маса монголоїдного населення, котре стало фізичними предками сучасних японців. З узбережжя Південного Китаю та Аннам (В'єтнаму) морем прибули племена аустронезійського походження. Вони принесли з собою міф про Аматерасу – богиню сонця. Ще раніше на Японські острови з Маньчжурії та Кореї прибули племена, які говорили на однієї з алтайських мов, близької до тунгуської: «Вони швидко змішалися з носіями південних культур, але змогли розповсюдити свою алтайську мову серед місцевого населення. Алтайська основа японської мови, вочевидь, склалася саме в цей час». (Вороб'єв 1980, с. 58).

Монголоїдні племена вели війну з айнами, витискуючи їх на північ, аж до XVII ст. В наш час залишки айнів залишилися лише на острові Хоккайдо. Частина айнів була асимільована. У сучасного японського населення фіксується значна австралоїдна домішка – профільовані риси обличчя, хвилясте волосся і т. п. Цим воно дещо відрізняється від класичного монголоїдного типу населення Китаю, Кореї, Монголії.

В період Яей прибули монголоїдні племена почали використання металлу – зброї і знарядь праці (залізних) і ритуалу (бронзових). На Японському архіпелагу вони впровадили нову для нього культуру поливного рисоводства. Як вважається, всього на той час тут вирощувалося 37 видів культурних рослин (История Японии 1999, с. 42).

В Центральній Японії, на основі культури Яей відбулося формування японської державності. Китайська династична хроніка «Вейчжей» в період 220–265 рр. повідомляє про «людей Ва» – японців, що живуть на островах. В «землі Ва» нараховується більше 30 «країн», де збираються податки і влаштовані базари для торгівлі під наглядом влади. Домінує над всіма нами «державою» Єматай, котра має в них свої намісників.

Воцаріння першого імператора Дзімму японська міфологія датує 11 лютого 660 р. до н. е., проте реальне зародження єдиної японської держави Ямато відноситься до II–IV ст. В цей час держава Ямато, розташована в центрі острова Хонсю, перемогла державу Єматай, яка знаходилась на півночі острова Кюсю, і об'єднала під своєю владою всі японські землі. Правитель Ямато вважався нащадком Аматерасу – богині Сонця. Священими символами його влади стали меч, яшмова прикраса і бронзове джеркало. З тих часів і до сьогодні в Японії править одна династія імператорів, гербовою емблемою – «моном» якої є зображення білої шістнадцятипелюсткової хризантеми.

Особа імператора традиційно сакралізувалася, а фактичними правителями Японії були представники аристократичних родин і сьогуні – воєначальники. Столицями Японії в різні часи були Нара, Кіото (Хейан), Токіо (Едо). Історія Японії поділена на хронологічні періоди, названі по столицям, або по династіям фактичних правителів того часу: період Асука (592–710 рр.), період Нара (710–794 р.), період Хейан (794–1185 рр.), період Камакура (1185–1333 рр.), доба сьогунату Мурамати (1338–1573 рр.), доба сьогунату Токугава (1598–1867 рр.), доба Мейцзі (з 1868 р.).

Процес державотворення, обумовлений соціально-економічними і політичними процесами, вимагав створення писемності і системи мір. Одночасно розвивалася методика математичних розрахунків, яку використовували в усіх сферах життя японського суспільства.

В глибоку давнину в Японії, склалася десятична система ліку і з'явилася назви цифр від одного до десяти. Для великих цифр 100 (момо), 1000 (ті), 10000 (йородзу) існували особливі терміни. За даними джерел, на початок V ст. вже були засвоєні чотири арифметичні дії. Числа

«три» і «вісім» вважалися священними. Остання означала «безліч». Існував вираз «ман-ман», тобто 10000 x 10000, або сто мільйонів.

«Найдавніші міри довжини і ваги були доволі примітивні. До нас дійшли такі назви, як «цука» – ширина долоні. «ата» – відстань від великого до середнього пальця в їх розгорнутому стані. Існувало не менше трьох мір площ і однієї вагової міри, використовувалися також терези-рівноваги (Вороб'єв 1980, с. 225).

Китайська ієрогліфіка потрапила в Японію в V ст., а в VI ст. розповсюдилась по всій країні. «Увійшли у вжиток найпростіші вимірювальні прилади, в тому числі рахункові палички, китайська система мір та ваги, декілька варіантів літочислення (буддійський, китайський місячно-сонячний календар, девізи років правління)» (Вороб'єв 1980, с. 259).

Перші срібні і мідні монети номіналами в 1 мон були відкарбовані в 708 р. Згодом випуск срібних грошей був припинений, а у вжитку залишилися лише мідні гроші. Однак населення переважно продовжувало використовувати товарообмін.

В XIV–XVI ст. Японія фактично розпалася на окремі феодалні володіння. Три видатні діячі – Ода Набунага, Тойотомі Хідейосі і Токугава Ієясу в кінці XVI – початку XVII ст. знову об'єднали Японію і створили централізовану державу.

Наслідком цього була розбудова японських міст, розвиток ремісництва і торгівлі. Були уніфіковані системи мір і грошового рахунку. «... для виготовлення монет використовували чотири метали – золото, срібло, мідь, і залізо. По всій країні монети виготовляли з різних металів. В Едо карбували з золота, в Осаці і Кіото використовували срібло. Мідь була в обігу по всій країні, хоч її іноді заміняли залізом або латунню. (Данн 1997, с. 139).

Найнижчий номінал грошової системи «дзені» був круглою мідною монетою діаметром в дюйм, з круглим отвором в центрі. Вперше вони з'явилися в Японії в 1636 р. Їх надівали на мотузки, створюючи в'язки в 100 і 1000 монет. Оскільки 96 японських монет дорівнювали 100 китайських, то японці стали створювати в'язки в 96 і 960 монет.

Тисячна в'язка відповідала за вартістю одній прямокутній золотій монеті розміром 1,77x1,01 см: «... відомої як іті-букін, тобто одному бу золота; бу-міра ваги ( в 7,875 г – А. 3.), використовувана при зваженні золота» (Данн 2006, с. 114). Чотири бу золота за масою дорівнювали одному рьо (китайське «лян», в добу Токугава важив 31,5 г). Це була маса золотої монети «кобан».

Кобан був золотою пластинкою в вигляді еліпсу, розміром 7,1x3,81 см. «Існували також золоті монети ще більшого розміру: обан-червінці, вагою теоретично десять рьо, але насправді десь між вісьмома і дев'ятьма» (Данн 2006, с.114). Такі монети використовували для великих торгових операцій або для церемоній. У вжитку були золоті монети менших номіналів.

Найбільшою срібною монетою був тегін – еліптичної форми, розміром 9,14x3,04 см. Одиницею ваги срібла був момме (1/60 рьо), і тегін важив біля 443 момме (трохи більше 161 г). Один момме дорівнював 10 фун, або 3,75 г. (Данн 2006, с.115). Срібні монети менших номіналів були прямокутні по формі і фіксованої ваги.

Срібні монети складали в пакунки зручної ваги, такі як 100 момме і 500 момме, золоті кобани складали в стопки по 25, 50 або 100 штук. Їх завертали в папір і скріплювали урядовою печаткою. Роздрібні монети – мідні дзені і срібло носили в мішочках, а золоті монети викладали в спеціальні футляри.

Діячі, які об'єднали Японію в кінці XVI ст. – Ода Набунага і Тойотомі Хідейосі: «... прийняли низку заходів, спрямованих на ... уніфікацію грошової системи, введенню єдиної системи мір та ваги» (Искендеров 1961, с. 64).

Грошово-вагова система Японії є дуже своєрідною. На ній позначились основні риси менталітету японців. На думку деяких істориків: «Взагалі японську культуру можна назвати «короткозорна» (на відміну від «далекозорості» різних народів, зокрема росіян): вона краще бачить, а людина їй належна, – краще засвоює ближній простір, котрий завжди в Японії був добре облаштований». (История Японии 1999, с. 13).

«Обмеженість світу, в котрому мешкали японці, призвела до того, що їх визнані всім світом досягнення пов'язані насамперед, з малими формами (включаючи продукти сучасного науково – технічного прогресу), потребуючи точного окоміру, вміння оперувати в малому просторі, приводячи його в високопорядковий стан. Легкість, з якою японці оволоділи технічними досягненнями Заходу, обумовлена, серед іншого, тим, що покладена в їх основу прецизійна точність технологічних операцій була засвоєна японцями дуже давно, що, зокрема, знайшло відображення в достеменно розробленій шкалі вимірів з дивовижно малою для «донаукового» суспільства ціною поділу. Давнє і втілене в щоденній діяльності прагнення до достеменності

породжує відомий всьому світу перфекціоналізм японців, їх настійливе прагнення до досконалості» (История Японии 1999, с. 14–15).

Саме так, шляхом мініатюризації одиниць китайської системи мір, японці створили власну систему вимірів. Ретельне дослідження структури одиниць японської вагової системи підтверджує, що походить вона від китайської.

В японській системі вагових одиниць була вага торгова і марочна. Співвідношення одиниць торгової ваги має такий вигляд: пікул = 100 кін = 1600 лян = 16000 мон-ме. Вагова норма одиниць: пікул = 28,00229 кг; кін = 280,0229 г; лян = 17,501433 г.; мон-ме = 1,7503398 г.

Можна відразу побачити, що японські міри складають половину маси одиниць китайської малої ваги – ель-лян-пхін: пікул японський = 0,5 китайського пікула (28,00229 кг. x 2 = 56,00458 кг.); кін японський = 0,5 китайського гіна (280,02293 г x 2 = 560,04586 г); лян японський = 0,5 китайського ляна (17,501433 г. x 2 = 35,002866 г).

Головною одиницею своєї системи ваги японці зробили мон-ме (Петрушевский 1849, с. 594). Можна пересвідчитись, що маса мон-ме в 1,7501691 г., або в медичинському варіанті в 1,8814126 г. є половиною маси китайського цяня в 3,5006796 г. Китайський звичай звати в'язку в 500 мідних монет тисячею малих цянів, в противагу масі в'язки в 1000 монет, навів японців на думку зробити половину маси китайського мідного цяня основою своїх вагових і грошових розрахунків.

На основі маси мон-ме, послідовно збільшуючи її на 10, японці створили свою систему торгової ваги:

мон-ме = 1,7503398 г;  
сю-мон-ме = 10 мон-ме = 17,503398 г;  
гьяк-ме = 100 мон-ме = 175,03398 г;  
кван-ме = 1000 мон-ме = 1,7503398 кг;  
сю-кван-ме = 10000 мон-ме = 17,503398 кг;  
гьяк-кван-ме = 100000 мон-ме = 175,03398 кг;  
сен-кван-ме = 1000000 мон-ме = 1,7503398 т;  
ман-кван-ме = 10000000 мон-ме = 17,503398 т;  
ок-кван-ме = 100000000 мон-ме = 175,03398 т.

На основі маси мон-ме, послідовно зменшуючи її на 10, японці створили і свою систему марочної ваги:

мон-ме = 1,7503398 г. = 0,5 китайського цяня;  
пун = 0,17503398 г. = 0,5 китайського фуна;  
рін = 0,17503398 г. = 0,5 китайського л;  
моо = 0,0017503398 г. = 0,5 китайського сі.

Підсумуємо. Перші міри, в тому числі вагові, цивілізацій Далекого Сходу виникли у давні часи. Вони запозичені з самої природи. Розвиток процесів державотворення призвів до уніфікації мір, створенню взаємопов'язаних систем мір на основі затверджених еталонів основних одиниць виміру. Вперше це було зроблено в Китаї. Згодом на основі китайських вагових мір були створені міри ваги Кореї та Японії. Протягом довгого процесу політичного, економічного і соціального розвитку в кожній з цих країн сформувалася власна система вагових мір.

### **Список джерел та літератури**

- ВАНИН, Ю. В., 1981, Аграрный строй феодальной Кореи XV–XVI вв. М.: Наука.
- ВОРОБЬЁВ, М. В., 1980, Япония в III–VII вв.: Этнос, общество, культура и окружающий мир. М.: Наука.
- ДАНН, Ч., 1997, Повседневная жизнь в старой Японии. М.: Муравей.
- ДАНН, Ч., 2006, Традиционная Япония: Быт. Религия. Культура. М.: Центрполиграф.
- ЗВАРИЧ, В. В., 1980, Нумизматический словарь. Львов: Вища школа.
- ИСКЕНДЕРОВ, А. А., 1961, Феодальный город Японии XVI столетия. М.: Издательство восточной литературы.
- История Кореи, 1960, М.: Издательство иностранной литературы. Т. 1.
- История Кореи. С древних времен до наших дней, 1974, (Ред. кол.: Б. Г. Гафуров и др.). Т. I. М.: Наука.
- История Японии: Учеб. пособие, 1999, А. Е. Жуков (отв. ред.); РАН, Институт востоковедения. Т. I. М.: ИВ РАН.

Корея. История ея, политическое устройство, экономическое положение, торговля и промышленность, 1904, /по новейшим источникам. СПб.: Издание редакции Нового журнала иностранной литературы Ф. И. Булгакова.

НИКОНОВ, В. А., 1966, Краткий топонимический словарь. М.: Мысль.

Описание Кореи, 1900, Составлено в канцелярии министра финансов. Часть 2. СПб.: Издательство министерства финансов.

ПАК, М. Н., 1979, Очерки ранней истории Кореи. М.: Издательство МГУ.

ПЕТРУШЕВСКИЙ, Ф. И., 1849, Общая метрология: (В 2-х ч.). СПб.: Типография Эдуарда Праца. Ч. I. Содержащие описание мер весов и монет и времяисчисления нынешних и древних народов.

## **Referenses**

DANN, Ch., 1997, Povsednevnaia zhizn v staroi Yaponii [Daily life in old Japan]. Moskva: Muravei. [In Russian].

DANN, Ch., 2006, Traditsionnaia Yaponiia: Byt. Religiiia. Kultura [Traditional Japan: Everyday life. Religion. Culture]. Moskva: Tsentrpolihraf. [In Russian].

ISKENDEROV, A. A., 1961, Feodalnyi gorod Yaponii XVI stoletii [Feudal city of Japan in the 16th century]. Moskva: Izdatelstvo vostochnoi literatury. [In Russian].

Istoriia Korei. S drevnikh vremen do nashykh dnei, 1974, [History of Korea. From ancient times to the present day] (Red. kol.: B. H. Hafurov i dr.). T. 1. Moskva: Nauka. [In Russian].

Istoriia Korei, 1960, [History of Korea ]. T. 1. Moskva: Izdatelstvo inostrannoi literatury. [In Russian].

Istoriia Yaponii: Ucheb. posobie, 1999, A. E. Zhukov (otv. red.). T. 1. S drevneishikh vremen do 1868 goda. [History of Japan: Study Guide. Vol. 1: From ancient times to 1868]. Moskva: RAN, Institut vostokovedeniia. [In Russian].

Koreia. Istoriia eia, politicheskoe ustroistvo, ekonomicheskoe polozhenie, torhovia i promyshlennost. /po noveishym istochnikam, 1904, [Korea. Its history, political structure, economic situation, trade and industry. According to the latest sources]. St. Petersburg: Izdanie redaktsii Novogo zhurnala inostrannoi literatury F. Y. Bulhakova. [In Russian].

NIKONOV, V. A., 1966, Kratkii toponimicheskii slovar. [Brief toponimic dictionary]. Moskva: Mysl. [In Russian].

Opisanie Korei. Sostavleno v kantseliarii ministra finansov. Chast 2, 1900, [Description of Korea. Done at the office of the Minister of Finance. Part 2]. St. Petersburg: Izdatelstvo ministerstva finansov. [In Russian].

ПАК, М. Н., 1979, Ocherki rannei istori Korei. [Essays on the early history of Korea]. Moskva: Izdatelstvo MHU. [In Russian].

PETRUSHEVSKII, F. I., 1849, Obshchaia metrologiia: (V 2-kh ch.). Ch. I. Soderzhashchae opisanie mer vesov i monet i vremiaishesleniia nyneshnikh i drevnikh narodov. [General metrology: In 2 ch. 1. Containing descriptions of measures, weights, coins and time reckoning of present and ancient peoples]. St. Petersburg: Tipografia Eduarda Pratsa. [In Russian].

VANIN, Yu V., 1981, Agrarnyi stroi feodalnoi Korei v XV–XVI vv. [The agrarian system of feudal Korea in the 15th – 16th centuries]. Moskva: Nauka. [In Russian].

VOROBIOV, M. V., 1980, Yaponiia v III–VII vv.: Etnos, obshchestvo, kultura i okruzhaiushchii mir. [Japan in the 3 rd – 7 th centuries: Ethnicity, society, culture and the surrounding world]. Moskva: Nauka. [In Russian].

ZVARYCH, V. V., 1980, Numizmaticheskii slovar, [Numismatic Dictionary]. Lvov: Vyshsha shkola. [In Russian].

## **Вагові системи давніх цивілізацій Кореї та Японії**

*Давні цивілізації Центральної Азії і Далекого Сходу виникли в результаті довгого розвитку суспільних відносин, матеріальної і духовної культури населення цього величезного регіону Землі. В Центральній Азії економічний розвиток йшов на підставі скотарського, а на Далекому Сході – землеробського типів господарства. Постійний зріст виробництва і торгового обміну йшов одночасно з процесом державотворення, який продовжувався протягом тисячоліть. В перших протодержавних об'єднаннях даного регіону були створені уніфіковані міри довжини, ваги і обсягу, без використання яких був неможливий успішний розвиток економіки. Потреби торгівлі зумовили появу грошових одиниць, здавна тісно пов'язаних з мірами ваги. Поступово в кожній державі були затверджені єдині системи грошово-вагових мір.*

*Давно відомо, що розвиток виробництва і торгівлі, соціальних процесів, державного будівництва відбувається саме в тих регіонах, де співіснують декілька типів господарства. Вид господарства визначається природними умовами. На Далекому Сході є декілька природних зон. Перша – зона лісів Сибіру і Примор'я, де населення займалося мисливством і лісовими промислами. Друга – зона степів і пустель Маньчжурії, Монголії, плоскогір'я Тибету, придатні для заняття скотарством. Третя – зона долини рік Хуанхе і Янцзи, де отримало розвиток поливне землеробство і китайці вперше в світі почали культивувати рис. Четверта – зона узбережжя Жовтого моря, береги Кореї, Японські острови, де населення займалося морськими промислами і торгівлею. У взаємодії і взаємодоповненні всіх цих форм господарства виникли цивілізації Далекого Сходу.*

*На Далекому Сході за географічним розташуванням Корейський півострів порівнюють з Італією, Японські острови – з Англією та Ірландією. Саме на берегах судноплавних рік, узбережжі Жовтого моря, Корейському півострові, Японських островах протягом тисячоліть найбільш інтенсивно йшов розвиток виробництва, внутрішньої і зовнішньої торгівлі, і в новий час був проведений промисловий переворот.*

*В даному дослідженні демонструється розвиток і взаємовплив вагових систем давніх цивілізацій Центральної Азії і Далекого Сходу в процесі міжнародної торгівлі. Визначаються норми ваги, співвідношення їх між собою і з грошовими номіналами в кожній окремій країні.*

*Ключові слова: дань, лян, цянь, пікул, цзинь, баньян, вагові міри.*

**Andrii Zubko**, Candidate of historical sciences, Associate professor, Faculty of History, Taras Shevchenko National University of Kyiv.

**Андрій Зубко**, кандидат історичних наук, доцент, історичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

**ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0002-3238-7583>

**Received:** 04.12.2021

**Advance Access Published:** March, 2022